

Rodina v komunistickém státě (Alexandra Kollontai, 1920)

Předmluva československého vydání (Chicago: Dělnický Kroužek, 1920)

Jest pochybno, zdali zločinná, utrhačná a špinící kampaň světového kapitalistického tisku soustředila se s takovou vášní a vymyšlivostí proti kterékoli jiné fási ruské revoluce, nežli proti jejím účinkům na společenské postavení ruské ženy, a jest také pochybno, zdali našla plodnější pole pro své símě lži, nežli mezi ženami, kde předsudek proti ruské revoluci dosud se nejpevněji udržuje. Jakkoli mezi dělnictvem veškerého světa, i v těch zemích, jež postrádaly do poslední doby revolučního proletariátu, pravda o Rusku počíná si dnes již klestiti cestu tempem stále rychlejším, mezi dělnickými ženami jest nutno vykonati dosud mnoho výchovné práce, aby stržena byla rouška, kterou měšťácký tisk obestřel jejich zrak. To cítili jistě již čtenáři Socialistické Knihovny, a přijmou tudíž tím radostněji tuto brožuru, kterou jim vkládáme do rukou právě s tím posláním. Její autorka, Alexandra Kollontajová — známá pokrokovým dělníkům již ze svého pobytu v Americe — popisuje v ní účinky ruské sociální revoluce na postavení ženy v nové společnosti, vznikající v Rusku, popisuje účinky revoluce na rodinu a vyvrací klamné bajky o rozvratném vlivu bolševismu na tuto instituci. Alexandra Kollontajová zastává v sovětské vládě úřad komisaře pro obecné blaho. S jakými zásadami a myšlenkami zaujala svůj úřad, o tom svědčí níže uvedený dekret, jeden z jejích prvních úředních aktů, vydaný 31. ledna 1918:

"Dva miliony životů byly obětovány každého roku v Rusku následkem zatemnění utlačeného lidu, následkem lhostejnosti Třídního Státu. Dva miliony trpících matek skrápělo každoročně ruskou půdu slzami, a zakrývaly prací udřenýma rukama časné hroby nevinných obětí ohavného společenského pořádku. Lidská myšlenka, která po staletí hledala volnou stezku, dosáhla konečně jasného věku dělnických reforem, v němž matka bude zabezpečena pro dítě a dítě pro matku. Mezi nápadnými příklady kapitalistické morálky byly sirotčince, přeplněné přes svoji kapacitu, s ohromnou úmrtností a hroznými methodami při kojení dítěte — methodami, které byly urážkou posvátným pocitům bezmocné pracující matky, a které činily z matky-občanky tupé, kojící zvíře. Všecky tyto strašidelné hrůzy byly na štěstí pohlceny v temných mlhách minulosti od vítězství Revoluce Dělníků a Sedláků.

Vy pracující ženy, pracující matky-občanky, s vašimi slitovnými srdci — vy statečné budovatelky nového společenského pořádku — vy idealistické učitelky, lékařky a ošetřovatelky — všecky z vás jste volány novým sovětským Ruskem, abyste přispěly svým duchem a city k budování veliké stavby Sociálního Blaha pro budoucí generace. Všecky ústřední a místní ústavy komisariátu pro veřejné blaho, jež slouží dětem, ode dne uveřejnění tohoto dekretu, jsou sloučeny v jednu organizaci, a přeneseny pod dozor Departmentu pro Zabezpečení Matek a Dětek, tak aby byl utvořen nerozlučný systém, spolu s ústavy pro péči o těhotné ženy, za účelem výchovy duševně i tělesně silných občanů. Petrohradský Mateřinec (dříve soukromý ústav), se všemi svými pomocnými odbočkami, stává se částí systému 'Paláců pro Zabezpečení Mateřství a Dětství,' a jest pojmenován 'Palác Dětství.' Moskevský Mateřinec stává se částí Moskevského Ústavu Mateřství, a jest pojmenován 'Moskevský Ústav Dětství.'

Za účelem urychlení uskutečnění nutných reforem pro zabezpečení dětství v Rusku, speciální výbor by zorganizován ve spojení s Departmentem pro Zabezpečení Matek a Dětek. Tento výbor skládá se ze zástupců Sovětů dělnických, vojenských a selských delegátů, dělnických organizací, a ze specialistů dětského zdraví a vzdělání. Následující principy povedou práci tohoto výboru:

1. Zabezpečení matky pro dítě. Nejlepší mléko pro dítě – mléko z matčiných prsů.
2. Vychovávání dítěte v ovzduší široce rozvinuté socialistické obce.
3. Utvoření podmínek pro dítě, jež by kladly základy pro rozvinutí jeho tělesné a duševní síly, a pro bystré chápání života.

Lidový komisař pro Veřejné Blaho:
Alexandra Kollontajová.

Člen kollegia, dozírajícího na Department pro Zabezpečení Matek a Dětek:
N. Korolev.

Sekretář:
Zvetkov.

Dne 31. ledna 1918."

Rodina v komunistickém státě (Alexandra Kollontai, 1920)

I.

Rodina a mzdová práce žen

Bude rodina zachována v kommunistickém státě? Bude právě takovou, jako je dnes?

Tot' otázka, která dnes mučí ženy pracující třídy, a která rovněž poutá pozornost jejich kamarádů, mužů. V posledních dnech zmítal zvláště tento problém všemi myslami mezi pracujícími ženami, a to by nám nemělo býti divným: Život se mění přímo před našimi zraky; bývalé zvyky a způsoby postupně mizí; celá existence proletářské rodiny jest organisována způsobem, jenž jest tak nový, tak nezvyklý, tak "bizzarní," že bylo nemožno jej předvídati. To, co ještě více mate ženy dnešního dne, jest ten fakt, že rozvod byl usnadněn v sovětském Rusku. Faktem jest, že na základě dekretu lidových komisařů z 18. prosince 1917, rozvod přestal býti přepychem, přístupným pouze boháčům; dělnická žena nemusí nadále žádati po měsíce, ba po léta, za rozlučovací listinu, oprávnující ji, státí se neodvislou od brutálního nebo opilého manžela, který ji bil. Nadále rozvod může býti přátelsky zjedнан v období jednoho týdne, nebo nanejvýše dvou. Ale jest to právě tato snadnost rozvodu, jež jest zdrojem tolika naděje pro ženy, které jsou nešťastny ve svém manželském životě, jež současně děsí jiné ženy, zvláště ty, které byly zvyklé, pohlížeti na manžela jako na "živitele," jako na jedinou oporu života, a které dosud nechápou, že žena musí si zvyknouti, hledati a nacházeti tuto oporu jinde, ne více v osobě muže, ale v osobě společnosti, státu.

Není důvodu, proč bychom si zakrývali pravdu: normální rodina dřívějších dní, ve které muž byl vším a žena ničím — ježto neměla své vlastní vůle, ani svých vlastních peněz, ani svého vlastního času — tato rodina jest měněna den ze dne; jest téměř již věcí minulosti. Ale neměli bychom býti vyděšeni tímto stavem věcí. Buď z omylu nebo nevědomosti jsme zcela hotovi věřiti, že vše kolem nás může zůstati nepohnutým, zatím co všechno se mění. Bylo tomu vždycky tak a vždycky tak bude. Nic není mylnějšího, nežli toto pořekadlo! Potřebujeme pouze čisti, jak lidé žili v minulosti, a zvíme okamžitě, že všechno jest podroběno změně, a že není zvyků, ani politických organisací, ani mravů, které by zůstávaly pevnými a neporušitelnými. A rodina v rozličných epochách života lidstva měnila se často ve formě; byla kdysi zcela odlišnou od té, kterou jsme zvyklí dnes pozorovati. Byly doby, kdy pouze jedna forma rodiny byla považována za normální, totiž, generická rodina; to znamená, rodina se starou matkou v čele, kolem níž byly seskupeny v společném životě a společné práci děti, vnukové, pravnuci. Patriarchální rodina byla rovněž kdysi považována za jedinou normu; předsedal jí otec-pán, jehož vůle byla zákoninné zákony nejsou jako u městského dělníka: na ven[kově] mohou ještě býti takové selské rodiny nalezeny v ruských vesnicích. Dle fakta, v těchto místech mravy a rodinné zákony nejsou jako u městského dělníka: na venkově jest dosud mnoho zvyků jichž nelze více nalézt v rodině městského proletáře. Forma rodiny, její zvyky mění se dle plemene. Jsou národové, jako na příklad Turci, Arabové, Peršani, mezi nimiž jest dovoleno zákonem, aby manžel měl více žen. Byly a přítomně dosud jsou kmeny, které trpí opačný zvyk, dovolující ženě, aby měl několik manželů. Obvyklá morálka dnešního manžela dovoluje mu požadovati od mladé dívky, aby zůstala pannou až do zákonitého sňatku; ale byly mnohé kmeny, mezi kterými žena naopak pyšnila se tím, když byla měla mnoho milenců, ozdobujíc své paže a nohy kroužky k naznačení jejich počtu... Takové praktiky, které nutně musí nás udiviti, praktiky, jež bychom i mohli naznačiti za nemravné, jsou považovány mezi jinými národy i za posvátné, mezi národy, které opět se své strany považují naše zákony a zvyky za "hříšné." Proto není příčiny, abychom se děsili toho fakta, že rodina prochází změnou, že postupně stopy minulosti, které se přežily, jsou odvrhovány a že nové poměry jsou uváděny mezi muže a ženu. Potřebujeme se pouze tázati: "Co jest to, jež se přežilo v našem rodinném systému, a co v poměru dělnického muže a dělnické ženy, selského muže a selské ženy, jest jejich příslušnými právy a povinnostmi, co by nejlépe harmonisovalo s životními poměry v novém Rusku, v Rusku dělníkově, jimž naše sovětské Rusko nyní jest?" Vše, co jest souladné s těmito novými poměry, bylo by podržáno; všechno ostatní, všechno zastaralé smetí, které nám bylo odkázáno prokletou epochou poddanství a ovládání, jež byla charakteristická pro statkáře a kapitalisty, to vše bylo by smeteno stranou, spolu s vykořisťovatelskou třídou samotnou, s těmito nepřáteli proletariátu a chudiny.

Rodina ve své přítomné formě jest rovněž prostě jedním z odkazů minulosti. Dříve pevná, soudržná sama v sobě, nerozlučná — neboť za takový byl považován ráz manželství, jež bylo posvěceno osobou knězovou — rodina byla stejně nutná pro všechny členy. Nebýti rodiny, kdo by byl živil, odíval a cvičil děti, kdo by je byl vedl v životě? Osud sirotků v oněch dnech byl nejhorší, jaký mohl koho postihnouti. V rodině, na jakou my jsme si zvykli, jest to manžel, který vydělává a vydržuje ženu a děti. Žena, se své strany, zaměstnává se udržováním domácnosti a výchovou dětí, jak ona tomu rozumí. Ale již po staletí prodělávala tato obvyklá forma rodiny postupné ničení ve všech zemích, kde kapitál jest vládnoucí, ve kterých roste rapidně počet továren, jakož i jiných kapitalistických podniků, ve kterých dělníci jsou zaměstnáni. Rodinné zvyky a mravy jsou přeměňovány současně s všeobecnými poměry života, které je obklopují. Co přispělo ze všeho nejvíce k změně rodinných zvyků, bylo nade vše pochybu všeobecné rozšíření mzdové práce na

straně ženy. Dříve to byl pouze muž, který byl považován za podporu rodiny. Ale po minulých padesát nebo šedesát let pozorovali jsme v Rusku (v jiných zemích ještě něco dříve), jak kapitalistický režim nutí ženy, aby si hledaly výnosnou práci mimo rodinu, mimo dům. Ježto mzdy "živitele" staly se nedostatečnými k obstarání potřeb rodiny, žena se své strany viděla se nucenou, hledat práci, která byla placena; matka byla rovněž nucena, zaklepat na dveře tovární kanceláře. A rok za rokem počet žen dělnické třídy, které opouštěly domovy, aby rozmnožily řady továrních dělníků, aby přijímaly práci jako dělnice, prodavačky, kancelářské síly, pradleny, služky, rostl den ze dne. Dle sčítání, provedeného před počítím světové války, v zemích Evropy a Ameriky bylo napočteno šedesát milionů žen, vydělávajících si živobytí svou vlastní prací. Během války tento počet vzrostl značně. Skoro polovina těchto žen jsou provdány, a tu lze snadno vidět, jaký druh rodinného života mohou mít, když žena-matka musí jít do práce mimo domov, na osm hodin denně, deset, započte-li cestu tam a zpět! Její domov jest nutně zanedbán, děti rostou bez jakékoli mateřské péče, ponechány jsouce samy sobě a všem nebezpečným rizikům ulice, v níž stráví většinu svého času. Žena, matka, která jest dělnicí, potí se krví, aby splnila tři úkoly současně: přinést nutné pracovní hodiny, jako činí její muž, v některé industrii nebo obchodním závodě, potom věnovati se, jak nejlépe dovede, své domácnosti, a pak ještě pečovati o děti. Kapitalismus vložil na bedra ženy břímě, které ji drtí; učinil z ní mzdového dělníka, aniž by zmenšil její starosti co hospodyně a matky. Proto shledáváme ženu rozdrčenou pod jejím trojnásobným nesnesitelným břemenem, jež z ní vynucuje často rychle potlačený výkřik bolesti, a nejednou vhání jí slzy do očí. Starost byla vždycky údělem ženy, ale nikdy nebyl los ženy nešťastnější, zoufalejší, nežli jest u milionů pracujících žen pod kapitalistickým jhem dnešního dne, zatím co průmysl jest ve svém období největšího rozmachu...

Čím rozšířenější stává se mzdová práce ženy, tím více pokračuje rozklad rodiny. Jaký to rodinný život, v němž muž a žena pracují v továrně v rozličných odděleních! Ve kterém žena nemá ani času, aby připravila slušné jídlo pro své děti! Jaký to rodinný život, když otec a matka z dvaceti čtyř hodin denně, z nichž většina jest strávena při tuhé práci, nemohou ani strávit několik minut se svými dětmi! Bylo tomu zcela jinak dříve; matka, vládkyně domu, zůstávala doma, zaměstnána svými domácími povinnostmi a svými dětmi, které neustávala střežiti svým bdělým okem dnes, od časného rána, až tovární píšťala zahouká, dělnická žena pospíchá do své práce, a když večer přišel, opět na hlas píšťaly kvapí domů, aby připravila rodině polévku a vykonala své nejnaléhavější domácí povinnosti, a po spánku příliš skrovném započíná příštího dne svou pravidelnou dřinu. Jest to skutečná káznice, tento život provdané dělnické ženy! Není tudíž nic překvapujícího v tom faktu, že za těchto poměrů rodinné pásky se uvolňují a že rodina se rozpadává víc a více. Kousek po kousku, vše, co dříve činilo rodinu pevným celkem, mizí, spolu s jejími spolehlivými základy. Rodina přestává býti nutností pro své členy, stejně jako pro stát. Dávné formy rodiny stávají se pouze překážkou.

Co to bylo, jež činilo rodinu silnou ve starých dnech? Za první, ten fakt, že to byl manžel a otec, který podporoval rodinu; za druhé, že domov byl věcí stejně nutnou pro všechny členy rodiny, a za třetí a posledně, že děti byly vychovávány rodiči. Co z toho všeho zbývá dnes? Manžel, jak jsme právě viděli, přestal býti jedinou podporou rodiny. Jeho žena, která chodí do práce, stala se rovnou svému manželovi v tomto ohledu. Naučila se vydělávati si své vlastní živobytí a často rovněž živobytí svých dětí a svého manžela. To dosud ponechává nám co funkci rodiny výchovu a vydržování dětí, dokud jsou mladé. Vizme nyní, zdali rodina nemá býti záhy zbavena i úkolu právě zmíněného.

II. Domácí práce přestává být nutností

Byly doby, kdy celý život ženy v chudší třídě, v městě jako na venkově, byl tráven v lůně rodiny. Za prahem svého vlastního domu neznala žena ničeho, a beze vší pochyby stěží si přála znáti něco. V náhradu za to měla ve svém vlastním domě nanejvýš pestrou skupinu zaměstnání, nanejvýš nutného a užitečného druhu, nejen pro rodinu samotnou, ale pro celý stát. Žena konala vše, co jest nyní konáno kteroukoli dělnickou nebo selskou ženou: Vařila, prala, čistila dům, přehlížela a opravovala šatstvo rodiny; ale nečinila pouze to. Musila rovněž konati celou řadu povinností, které nejsou již konány ženou dneška; předla vlnu a len; tkala plátno a sukno, pletla punčochy, dělala krajky, a pokud jí její prostředky dovozovaly, prováděla nakládání a uzení konservovaných potravin; vyráběla nápoje pro domácnost; lila si své vlastní svíce. Jak mnohé byly povinnosti ženy dřívějších dob! Takovým způsobem míjel čas našim matkám a babičkám. I v našich vlastních dnech, v některých odlehlých vesnicích daleko v zemi, daleko od drah a velkých řek, můžete přijíti dosud na místo, kde tento způsob života starých dobrých časů byl zachován v celé své ryzosti, v němž vládkyně domu jest přetížena pracemi, o nichž dělnická žena velkých měst a lidnatých průmyslových okrsků neměla již po dlouhou dobu ani představy.

Ve dnech našich babiček, všechna tato domácí práce byla absolutně nutnou a užitečnou věcí, na které záviselo blaho rodiny: čím více vládkyně domu oddávala se těmto povinnostem, tím lepší byl život v domě a tím větším pořádkem a hojností se vyznačoval. I stát byl s to, čerpat nějaký zisk z této činnosti ženy co hospodyně. Neboť faktem jest, že žena dávných dnů neomezovala se na přípravu bramborové polévky, ale její ruce tvořily rovněž mnohé produkty bohatství, jako sukno, nitě, máslo, atd., což vše byly věci, jež mohly sloužiti jako zboží na trhu a býti tudíž považovány za tržné předměty, jako cenné věci.

Jest pravda, že v dobách našich babiček a prababiček nebyla jejich práce oceňována v termínech peněz. Ale každý muž, ať to byl sedlák nebo dělník, hledal za manželku ženu se "zlatýma rukama," jak zní dosud přísloví mezi lidem. Neboť prostředky muže samotného, "bez domácí práce ženy," bývaly by byly nedostatečné, aby udržely jejich budoucí domácnost v chodu. Ale v tomto bodě zájmy státu, zájmy národa, shodovaly se se zájmy manžela: čím činnější ukázala se žena býti v lůně rodiny, tím více tvořila produktů všeho druhu: látky, kůže, vlny, jejichž přebytek byl prodáván na sousedních trzích, a tím způsobem hospodářské blaho země jako celku bylo zvýšeno.

Ale kapitalismus změnil všechnen tento dávný způsob života. Vše, co bývalo dříve hotoveno v lůně rodiny, jest nyní vyráběno hromadně v dílnách a továrnách. Stroj vystřídal hbité prsty ženy. Která hospodyně zabývala by se dnes litím svící, předením vlny, tkaním plátna? Všecky tyto výrobky mohou býti koupeny v krámě vedle. Dříve každá mladá dívka učivala se plésti punčochy. Vidíte nyní kdy mladou dělnickou ženu, aby si pletla své vlastní punčochy? Za prvé, neměla by na to času. Čas jsou peníze, a nikdo nechce mrhati penězi neproduktivním způsobem, totiž, aniž by z toho měl nějaký zisk. Nyní každá hospodyně, která jest zároveň dělnicí, kupuje raději své punčochy hotové, než aby ztrácela čas jejich pletením. Velmi málo jest pracujících žen, které by vynakládaly čas na nakládání okurek nebo připravování zavařenin, když vědí, že grocerní obchod hned vedle má hotové nakládániny a zavařeniny na prodej. I když výrobek, prodáváný v krámě, jest inferiorní jakosti, a třebaš tovární konzervy nejsou tak dobré, jako ty, jež jsou dělány doma rukama šetrné hospodyně, dělnická žena nicméně nemá ani času, ani síly, kterých jest potřebí v jakékoli rozsáhlejší práci toho druhu v její vlastní domácnosti. Jakkoli tomu jest. faktem zůstává, že současná rodina osvobozuje se víc a více od veškeré domácí práce, bez kterýchžto starostí byly by

si mohly naše babičky stěží představit rodinu. Co bývalo dříve hotoveno v lůně rodiny, jest nyní vyráběno společnou prací dělníků a dělnic v továrnách a dílnách.

Rodina konsumuje, ale již více neprodukuje. Podstatné práce hospodyně jsou nyní počtem čtyři: záležitosti čistoty (čistění podlah, oprašování, vytápění, péče o lampy atd.), vaření (příprava obědů a večeří), praní a péče o prádlo a šatstvo rodiny (spravování a látání).

To jsou bolestné a únavné práce; pohlcují všechn čas a energii pracující ženy, která musí kromě toho poskytovat své pracovní hodiny v továrně. Ale vzdor tomu jest jisto, že úkol našich babiček zahrnoval mnohem větší počet operací. A ty měly kromě toho vlastnost, která úplně schází domácím pracím pracující ženy našich dnů: tyto ztratily úplně tu vlastnost, že byly užitečné státu s hlediska národohospodářství, neboť tyto práce netvoří žádných hodnot; nepřispívají k blahobytu země.

Dělnická žena mohla by nadarmo strávit celý den od rána do večera čistěním svého domova, praním a žehlením prádla, vyčerpáváním sebe v ustavičných snahách, udržeti své pronosené šatstvo v pořádku, mohla by se zabiti přípravou ze svých skromných prostředků takového jídla, jaké by se jí zamlouvalo, a přece s příchodem noci nezbýval by ani jediný materiální výsledek veškeré její celodenní práce, a ona nebyla by vytvořila svýma neúnavnýma rukama ničeho, co by mohlo býti považováno za zboží na obchodním trhu. I kdyby dělnická žena žila tisíc let, nebylo by pro ni žádné změny. Byla by zde vždycky nová vrstva prachu k odstranění s římsy krbu, její muž vždycky by přicházel hladový za večera, a její drobotina ustavičně by přinášela bláto na svých botičkách. ... Práce ženy stává se den ze dne více marnou, neproduktivní.

Individuelní domácnost překročila svůj zenith. Jest nahražována víc a více kolektivní domácností. Dělnická žena, dříve či později, nebude se musit více starati o svůj příbytek; v kommunistické společnosti zítřka bude tato práce konána speciální kategorií dělnic, které nebudou dělati nic jiného. Manželky boháčů byly dávno zproštěny těchto nudných a únavných povinností. Proč by měla dělnická žena snášeti nadále tyto bolestné povinnosti? V sovětském Rusku měl by býti život dělnické ženy obklopen tímže pohodlím, toutéž veselostí, toutéž hygienou, toutéž krásou, jaké až dosud obklopovaly pouze ženy bohatých tříd. V kommunistické společnosti nebudou musit dělnické ženy trávit svých několik málo, až příliš málo hodin prázdna vařením, protože v kommunistické společnosti budou veřejné restauranty a ústřední kuchyně, kam každý bude moci přijíti se najísti.

Tyto podniky množily se již ve všech zemích i pod kapitalistickým režimem. Dle fakta, po půl století počet restaurantů a kaváren ve všech velkých městech stoupal den ze dne; vyskakovaly jako houby po podzimním dešti. Kdežto však pod kapitalistickým systémem pouze lidé s dobře vymaštěnými měšci mohli si dovoliti, stravovati se v restaurantu, v kommunistickém státě každý, komu bude libo, může přicházet se najísti do ústředních kuchyní a restaurantů. Stejně tomu bude s prádlem a jinou prací: dělnická žena nebude déle nucena, topiti se v moři špíny nebo kaziti si zrak vyplétáním punčoch a látáním prádla; zanesse prostě tyto věci každého týdne do ústředních prádelen, a odnese si je každého týdne již vyprané a vyžehlené. Dělnická žena bude nucena čeliti jedné starosti méně. Rovněž speciální dílny pro správk šatstva poskytnou dělnickým ženám příležitost věnovati své večery poučnému čtení, zdravým osvěžením, namísto aby je trávily, jako přítomně, vysilující prací. Proto čtyři poslední povinnosti, zbývající dosud jako břímě našim ženám, jak jsme viděli nahoře. zmizí rovněž za krátko pod triumfujícím kommunistickým režimem. A dělnické ženy

nebudou mít jistě příčiny, aby toho litovaly. Kommunistická společnost zlomí pouze domácí jho ženy, aby učinila její život bohatší, šťastnější a svobodnější.

III. Výchova dítek jest záležitostí státu

Co však zbude z rodiny, až všechny tyto práce individuální domácnosti zmizí? Budeme mít dosud co dělati s dětmi. Ale také zde přijde stát pracujících kamarádů na pomoc rodině zastupováním rodiny: společnost převezme postupně správu všeho, co dříve spočívalo na rodičích. Pod kapitalistickým režimem, vyučování dítěte přestalo být povinností rodičů. Děti byly vyučovány ve školách. Jakmile dítě dostoupilo školního věku, rodiče si oddechli. Počínaje tímto okamžikem, intelektuální vývoj dítěte přestal být jejich záležitostí. Ale všechny závazky rodiny vůči dítěti nebyly tím skoncovány. Byla zde povinnost, živiti dítě, kupovati mu obuv, odívati je, činiti z nich zručné a poctivé řemeslníky, kteří by byli s to, až čas by nadešel, živiti se sami a živiti a podporovati své rodiče v jejich stáří. Bylo však velmi neobvyklé, když dělnická rodina byla s to, splniti zcela všechny tyto závazky vůči svým dětem; její nízké mzdy nedovolovaly ji ani, poskytnouti dětem dosti jídla. kdežto nedostatek prázdné chvíle bránil rodičům, věnovati výchově dorůstajícího pokolení plnou pozornost, které tato povinnost vyžaduje. O rodině se předpokládalo, že má vychovávatí dítky. Ale činila tak vskutku? Faktem jest, že je to ulice, která vychovává děti proletariátu. Děti proletářů nemají vědomosti o radostech rodinného života, o rozkoších, které my jsme dosud sdíleli se svým otci a matkami.

Mimo to, nízké mzdy rodičů, nejistota i hlad, působí začasťe, že syn proletáře, sotva dosáhne desíti let věku, stává se sám neodvislým dělníkem. Nuže, jakmile dítě (chlapec nebo děvče) počne vydělávati peníze, považuje se za pána své vlastní osoby do takové míry, že slova a rady jeho rodičů přestávají mít na něho nějaký vliv, autorita jeho rodičů slábne a poslušnost jest u konce. Jak domácí práce rodiny vymírají jedna za druhou, všechny závazky vydržování a výcviku budou plněny společností namísto rodičů. Pod kapitalistickým režimem byly dítky často, až příliš často, nesnesitelným břemenem proletářské rodině.

Také zde přijde kommunistická společnost na pomoc rodičům. V sovětském Rusku, dík péči komisariátů veřejného vzdělání a sociálního blaha, veliké pokroky jsou činěny, a již nyní mnoho bylo vykonáno, aby rodině usnadněn byl úkol, vychovávatí a vydržovati dítky. Jsou zde útulny pro velmi malé děti, denní jesle, mateřské školky, dětské kolonie a útulny, opatrovny a zdravotní resorty pro nemocné děti, restauranty, bezplatné obědy ve školách, bezplatné rozdílení učebnic, teplého šatstva, obuvi žákům výchovných ústavů, neukazuje to vše dostatečně, že dítě vychází z okruhu rodiny a jest přenášeno s beder rodičů na bedra kolektivity?

Péče rodičů o dítky sestávala ze tří rozdílných částí: (1) Péče nutně věnovaná velmi mladým dětem; (2) výchova dítky; (3) vzdělávání dítky. Pokud se týče vyučování dítěte v obecných školách a později na gymnasiích a universitách, stalo se to záležitostí státu, i v kapitalistické společnosti. Druhá zaměstnání dělnické třídy, její životní poměry, diktovaly imperativně, i v kapitalistické společnosti, aby pro mládež utvořena byla hřiště, mateřské školky, útulny atd. atd. Čím více uvědomovali si dělníci svá práva, čím lépe byli organisováni v některém určitém státě, tím větší starost jevila společnost, zprostiti rodinu starosti o děti. Ale měšťácká společnost strachovala se jíti příliš daleko v této věci, aby snad nepřispívala tímto způsobem k rozkladu rodiny. Kapitalisti sami nejsou si nevědomi toho fakta, že rodina ze starých časů, se ženou co otrokem a mužem zodpovědným za podporu a blaho rodiny, že rodina toho typu jest nejlepší možnou zbraní k udušení proletářských snah o svobodu, k zeslabení revolučního ducha dělníkova a dělnice. Starost o rodinu

ohýbá páteř dělníkovi, nutí jej, aby handrkoval s kapitálem. Co neučiní otec a matka, když jejich děti hladoví?

V opaku s jednáním kapitalistické společnosti, která nebyla s to přeměnit vzdělání mládeže ve funkci v pravdě sociální, v dílo státu, kommunistická společnost bude považovati sociální výchovu dorůstající generace za samotný základ svých zákonů a zvyků, za základní kámen nové budovy. Rodina minulosti, malicherná a uzoučká, se svými hádkami mezi rodiči, se svými výlučnými zájmy o jejich vlastní potomstvo, nebude pro nás utvářeti člověka společnosti zítřka. Náš nový člověk, v naší nové společnosti, bude utvářen společenskými organisacemi, jako hřišti, zahradami, útulnami, a mnoha jinými takovými institucemi, v nichž dítě bude trávit větší část dne, a kde intelligentní vychovatelé učiní z něho komunistu, jenž si bude vědom velikosti těchto posvátných hesel: Solidarity, kamarádství, vzájemné pomoci, oddanosti ke kolektivnímu životu.

Ale nyní, když výchova bude pryč a když vyučování bude pryč, co zůstane ze závazků rodiny k jejím dětem, zvláště až bude zbavena rovněž větší části hmotných starostí, které dítě s sebou přináší, kromě péče o velmi mladé dítě, dokud potřebuje dosud pozornosti matčiny, dokud se učí choditi, držíc se matčiny sukně? Zde opět kommunistický stát pospíchá na pomoc pracující matce: Matka dítěte nemá býti více shrbená s nemluvnětem v náručí! Dělnický stát i zde zajistí výživu každé matce, ať jest zákonitě provdána či nikoli, pokud kojí své dítě, bude zakládati všude mateřince, otvírati ve všech městech a vesnicích dětské jesle a jiné podobné ústavy, tak aby mohl tímto způsobem umožniti ženě, sloužiti státu užitečným způsobem a současně státi se matkou.

Necht' dělnické matky se uklidní: Kommunistická Společnost nepomýšlí bráti děti jejich rodičům, aniž trhati nemluvně od prsu matčina; aniž má v úmyslu použití násilí, aby zničila rodinu co takovou. Nic podobného! Takovými nejsou cíle Kommunistické Společnosti. Co pozorujeme dnes? Přežilá rodina se hroutí. Osvobozuje se postupně od domácích prací, které bývaly dříve tolika sloupy, podporujícími rodinu co společenskou jednotku. Udržování domácnosti? Zdá se, že rovněž přežilo svou užitečnost. Děti? Rodiče-proletáři již nyní nejsou s to, pečovati o ně; nemohou jim zajistiti ani výživu, ani vzdělání. Taková jest situace, již rodiče i děti trpí stejnou měrou. Kommunistická Společnost přichází proto k dělnici a dělníkovi, a praví:

"Jste mladí, milujete se navzájem. Každý má právo na štěstí. Proto žijte svým životem. Neprchejte před štěstím. Nebojte se sňatku, třeba sňatek znamenal v pravdě okovy pro dělnici a dělníka v kapitalistické společnosti. Především nebojte se, jsouce mladí a zdraví, dávat své zemi nové pracovníky, nové občany-děti. Společnost dělníků potřebuje nových pracovních sil; vítá příchod každého nově zrozeného dítěte na svět. Rovněž nemějte starostí o budoucnost dítěte; vaše dítě nepozná ani zimu, ani hladu. Nebude nešťastné, aniž ponecháno svému osudu, jak by tomu bylo v kapitalistické společnosti. Výživná dávka a bedlivá péče jsou zajištěny pro dítě i pro matku Kommunistickou Společností, Dělnickým Státem, jakmile dítě přijde na svět. Dítě bude živeno, bude vychováno, bude vzděláno péčí Kommunistické Vlasti; ale tato Vlast za žádných okolností nebude rváti dítě těm rodičům, kteří by si přáli, podílet se na výchově svých maličků. Kommunistická Společnost převezme na sebe všechny povinnosti, spojené se vzděláváním dítěte, ale otecké radosti, mateřské uspokojení — to nebude bráno těm, kdož se ukáží schopnými, oceňovati a chápati tyto radosti."

Možno toto zváti ničením rodiny násilnými prostředky? Nebo násilným oddělováním dítěte a matky?

Nelze se vyhnouti tomu faktu: starý typ rodiny přežil svůj den. Není to vinou Kommunistického Státu, jest to výsledkem nových podmínek života. Rodina přestává býti nutností pro stát, jako byla v minulosti; naopak, jest horší nežli zbytečnou, protože marně zdržuje dělnice od produktivnější a daleko vážnější práce. Rovněž není déle nutnou pro členy rodiny samotné, protože úkol, vychovávatí dítky, jenž patřil dříve rodině, přechází stále víc a více do rukou kollektivity. Ale na sříceninách dřívější rodiny užříme záhy vyvstávati novou formu, která bude znamenati naprosto rozdílné styky mezi muži ženami, a která bude jednotou náklonnosti a kamarádství, spojením dvou rovných osob v Kommunistické společnosti, obou svobodných, obou neodvislých, obou pracujících. Konec domácí služebnosti pro ženy! Konec nerovnosti uvnitř rodiny! Konec obavám se strany ženy, že zůstane bez podpory nebo pomoci s maličkými ve svém náručí, kdyby její muž ji opustil. Žena v kommunistickém státě nezávisí déle na svém manželci, ale na své práci. Není to její muž, ale její robustní paže, které ji budou vydržovati. Nebude více úzkosti o osud dítek. Stát Dělníků převezme zodpovědnost za ně. Sňatek bude očištěn ode všech svých materiálních stránek, ode všech peněžních výpočtů, které tvoří ohyzdnou skrvnu na manželském životě našich dnů. Sňatek bude nadále přeměněn ve vznešenou jednotu dvou duší, milujících se navzájem, každá s vírou v druhou z nich, a tato jednota slibuje každému dělníkovi a každé dělnici současně nejúplnější štěstí, maximum uspokojení, jež může býti údělem tvorů, kteří si jsou vědomi sebe samých i života, jenž je obklopuje. Tento svobodný svazek, který jest silný kamarádstvím, jímž jest prodchnut, namísto souložného otroctví minulosti – toť co Kommunistická Společnost zítřka nabízí mužům i ženám. Jakmile jednou podmínky práce byly přeměněny a hmotná bezpečnost ženy byla zvýšena, a až sňatek, jaký jest uzavírán církví tento tak zvaný nerozlučný sňatek, – jenž byl v podstatě švindlem – až tento sňatek bude vystřídán svobodným a poctivým svazkem mužů a žen, kteří jsou milenci i kamarády, spatříme rovněž mizeti další hanebnou ránu, další hrozné zlo, které jest skvrnou na lidstvu, a které dopadá veškerou svou vahou na hladovou dělnickou ženu: prostituci.

Za toto zlo vděčíme ekonomickému systému, který jest nyní v platnosti, instituci soukromého majetku. Jakmile tento bude jednou zrušen, obchodování ženami samočinně zmizí.

Proto necht' ženy dělnické třídy nečiní si starosti nad tím, že rodina, jak jest přítomně utvářena, jest odsouzena k zániku. Učiní mnohem lépe, když budou vítati s radostí úsvit nové společnosti, která osvobodí ženu od jejího domácího nevolnictví, která ulehčí ženě břímě mateřství, a ve které konečně spatříme zmizeti nejhroznější kletbu, spočívající na ženách, známou co prostituci.

Žena, která jest povolána zápasiti ve veliké věci osvobození všech dělníků — taková žena měla by věděti, že v Novém Státě nebude více místa pro taková malicherná dělení, jak byla dříve chápána: "Toto jsou mé děti; jim jsem povinna vši svou mateřskou péčí; tamto jsou vaše děti, děti mého souseda; nestarám se o ně. Mám dosti co dělati se svými vlastními." Napříště dělnická matka, která jest si vědoma své společenské funkce povznese se do výše, kde nečiní rozdílu mezi tvým a mým; musí pamatovati, že nadále jsou to pouze naše děti, děti Kommunistického státu, společné vlastnictví všech dělníků.

Dělnický Stát potřebuje nové formy vztahů mezi pohlavími. Úzká a výlučná náklonnost, matky k jejím vlastním dětem musí se rozpínati, až zahrne všechny dítky veliké proletářské rodiny. Namísto nerozlučného sňatku, založeného na služebnictví ženy, spatříme vyvstávati svobodný svazek, upevněný láskou, vzájemnou úctou těchto dvou členů Dělnického Státu, rovných si v právech i svých závazcích. Namísto individuální a egoistické rodiny vyvstane veliká všeobecná rodina dělníků, ve které všichni dělníci, muži i ženy, budou především jiným bratry, kamarády.

Takové budou poměry mezi muži a ženami v Kommunistické Společnosti zítřka. Tento nový poměr zajistí lidstvu všechny radosti tak zvané volné lásky, zušlechtěné opravdovou společenskou rovností pohlaví, radosti, neznámé obchodnické společnosti kapitalistického režimu.

Učiňte místo pro zdravé, kvetoucí dívky; učiňte místo statnému mládí, které lpí k životu a jeho radostem, které jest svobodné ve svých citech a svých náklonnostech. Takové jest heslo Kommunistické Společnosti. Ve jménu rovnosti, svobody a lásky, voláme k dělnickým ženám a dělnickým mužům, selským ženám a sedlákům, aby statečně a s vírou pustili se do práce, přebudovali lidskou společnost, za tím účelem, aby ji učinili dokonalejší, spravedlivější a schopnější, zajistiti jednotlivci štěstí, jakého si zasluhuje. Rudá vlajka sociální revoluce, která po Rusku bude týčiti rovněž nad jinými zeměmi světa, prohlašuje nám již příchod nebe na zemi, po němž lidstvo toužilo po staletí.